

NJAAG XAM NA WAALO - WAALO XAM NA NJAAG

Njaag dafa nekkoon fii ci Waalo. Jambaar la woon nag. Dafa daan wër di rey nit ñi, di nangu jànq yi, di naan, di def lu ko neex daal...

Bi Waalo sonnee ci moom nag, ñu fas yéénéé ko rey.

Bi ñu ko fasee yéénéé rey, ñu daldi woote ndaje mu mag, di fo ag di ree - di xawaare daal -. Ñu daldi woo Njaag. Bi mu ñówée, ñu daldi koy maandal. Bi mu maandee nag, mu tëdd cig njoowaan di joowu. Foofee lañu ko fekk, boole koog njoowaanam suul. Dañu ko suul muy dund.

Loolu moo tax ñu naan "Waalo xam na Njaag, Njaag xam na Waalo". Ku nekk ci ñoom def na sa moroom loo xam né lii duñu ko fàtte mukk.

* * *

Yirim Koddu Joos ag Yirim Koddu Loggar ñoo book ndey ag baay; ñoo bokkoon nekk fii ci Të (1). Ñoo génnéwóón Njaag Xuri Jóób seen doomu baay.

Génné bi ñu ko génnéwóón moo indi "Njaag xam na Waalo, Waalo xam na Njaag".

Bi nga xamee né génné nañu ko mu dem ba Kër Buurba Jolof, mu daldi ko fat moom itam. Moom ag yaayam rekk àndoon.

Bi ko doomu baay yi lakkalee ba nga xam né mēnatul dëkk ag ñoom, mu gaddaay dem Jolof. Ñii ñu ngi naam dañu ko génné, ñii naan gaddaay la ñgir rafetal.

* * *

fii doomi buur lañu di ay garmi. Ñoom génné nañu ko kër baayam.

Dëgg-la doomu garmi la, waaye garmeewul foofu. Nii mu nekke daal doy na waar, te neexu ko, moom, dafa ñów rekk wutal doole.

Daxelef fekk ko ci moroomi garméém yépp, daldi yëkkati koti ba, jox ko, daldi né ko : sa doomi baay ya ca Waalo néé nañu soo waratee mós jënu Waalo, koti bii nga koy mósé.

Xol ba bax ba tontuwul sax Naar ba. Naar ba dem ba yàgg né ci xelam : Waaw man ndax damaa amul jom ? Ñu yonni ma ci Njaa Xuri Jóób, tontuwu ma sax, ma wóññééku xaat ! Ma dellusi né ko :

- Njaa Xuri Jóób, sa doomi baay ya ca Waalo néé nañu, soo waratee mós jënu Waalo, koti bii nga koy mósé.

- Mu né ko : dégg naa la.

Mu daldi ségg, Naar ba demaat. Mu né ñokket jóg, daldi jubal ca kër ga, daldi ko wax yaay ji; yaay ji né ko :

- Wax nga dégg ! Li tax ñu wax la loolu, danga di doomu garmi na ñoom, ñu dàqoon la te yow sa xel nekkul ci dem fàluji ca sa kër baay, te yaa fa wara nekk buur ndax sa yaay for la fa, sa baay gor la fa.

Wax jooju ko yaay ji wax metti ko lool. Mu dem ca Buur Jolof wax ko mbir mi. Buur Jolof tontu ko né ko :

- Li nga wax dégg naa ko. Man itam dinaa la dimmali.

Mu daldi ko jox benn andaaru wurus ag benn andaaru xalis, né ko : maa la ko dimmalee. Bés boo fi jógéé di dem Të xeexeeg say doomi baay, dëkk boo romb, la fay doomi garmi te mëna xeex dinañu takk seeni fas, ànd ag yow.

Nja Xuri Jóób né ko :

- Loolu rekk laa bëggóon dégg, ndax fii ma tollu xeex rekk la bëgg.

Mu daldi woo moroomi garméém yépp nag, ñu daldi rey xar yi. Booba ceeb amul, diggu-bëccëg cere lañu daan defar. Ñu daldi defar cere bëccëg ji. Bi ñu ceree ba noppi, yaay ji, fi nga xamee ni fa la Njaa Xuri Jóbb di toog, mu def fa yaxi nagi daaw, yax yoo xam né benn suux nekku ci.

Bi nga xamee ni ñow na ubbi ndab li teg ci bëtam, mu naqadi ko lool. Mu daldi buur wuti yaay ji, né ko :

- Yaay lii lu mu doon ? Yàpp wii yépp nekk fii nga di nu jox lii !

Mu né ko :

- Soo bëggée yàpp dangay def ni sa moroomi garmi yi def.

Foofa nag Njaa Xuri Jóbb xol ba tàng lool. Mu daldi xamal yaay ji né ko dégg naa li nga wax.

Jamano yooya Waalo amoon na benn bàppu gu fi nekkoon. Bàppu lañu koy wax. Li ko dale ca ndigg la ba ca suuf ban la (xam nga tabaxu ban yooyu ñu naan kër jinné la). Wante li ko dale ci bopp ba ba ci ndigg la, yaram la wuy wax ag ay loxo, bopp ag yooyu... Booba buur bu mosaan di joge Waalo dangay dem mu ñaanal la ngay soga dem.

Mu dem ci bàppu ga mu jox ko benn illéér bu kenn masul beye, né ko :

- Illéér bii, fu mu jaar, yaa fay dooni buur ëllëg ag sibbir.

Njaa Xuri Jóbb joxe benn andaaru wurus wa ñu jàlle ko Gànnaar, ca Muxammet Laamin, booba ca Gànnaar moo fàlu buur Tararsa. Muxammet Laamin moomu, bi nga xamee né dem na ca, mu né ko man déy dinaa la dimmali. Mu yóbbante ndaw né Naari Daxelef yi :

- Li nga xam né moom ngéén defoon ba tax Të tojul, tere naa ko bés nikki tey.

Bi mu waxee loolu, mu né Njaa Xuri Jóbb :

- Boo yééxéé dugg Te ba Anta yëg ko nag, sa xeex dootul neex. Netti doomi Faa-baabu yépp rey naa leen, te ñoom ñoo doon jambaari Të. Foofu moom bul fa xalaat dara, ñoom ñépp rey naa leen. Anta daal moo ma ci xawa jaaxal, wante soo gaawee du la mënal dara.

Booba Të bu bëccëg jotaan, luy doomi garmi dañuy génn dëkk, wacc fa seeni xeexukaay. Dañu daan dem ca ginnaaw dëkk ba ci bërëb bu yaatu, lal fa seeni basañ di naan sàngara, di tóx, di lekk yàpp. Bu jant bi sowee ñu dellusi. Saa yu ñu amee xeex, dem xeexi.

Fekk Njaa Xuri Jóbb xam na lépp.

Daxelef dem ca Njaa Xuri Jóbb né ko :

- Waaw, sa doomi baay ya ca Waalo, te ñu yóbbante la woon koti ba, loo xam ci ñoom ?

Njaa Xuri Jóbb né ko :

- Man déy Daxelef danga di naar, su ma la waxee dara dangay dem wax leen ko. Wante man, ndégam laaj nga ma dinaa la wax ndax bëgguma ëllëg ag sibbir nga naan dama la wor.

Njaa Xuri Jóbb wax ko lépp.

Daxaleef it ragal koo wor ndaxte su ko woree xam na né dina ko rey bu ko fekkee Të. Xam na né Njaa Xuri Jóbb fowatul.

Ba loolu amee, bu yendoo ca buntu Të, dem fanaani ca Njaa Xuri Jóbb.

Ba ñu ca tegee ay fan, Njaag takku fas yééné xeexi.

Nikki ko Buurba Jolof waxewoon, dëkk bu mu romb, moroomi garméem yi takk topp ko. Daxelef moo leen doon won yoon wi ba ñu egisi Të. Mu né leen :

- Xaarléén ma seet ndax dem nañu ca béréb ba ñuy naane.

Fa ñuy naane, benn goor a nga fa, Yirim Koddu Jóòs, moo leen mag ñoom ñépp.

Mu daldi né Yirim Koddu Loggar waaw rab yiy daw di nu romb rekk, ñàkkul lu fi jëmsi.

Mu tontu ko né ko :

- Ax ! waay! Doomu garmi bu mel ni yow ! Di lekk yàpp sa xel di nekk ci xeex ! Doo sax garmi. Jongama yaa ngi la wër, yàpp waa ngi ag sàngara si, doxalal sa xawaare te bul faale dara.

Kooku it daldi nekk ci xawaareem waxatul sax lu ca jëm ndax mag ñu jëkk ñi ku leen woo ci dee rekk, woo nga leen ci lu leen neex lool.

Daxelef bi mu giséé loolu lépp, dem ca Njaag wax ko li xew ci dëkk bi. Xale yu tuuti ñoo fa nekkoon, garmi yi ñu ngiy xawaare, baadoolo yi liggéeyi nañu.

Njaag Xuri Jóòb daldi dugg ca dëkk ba, desitu góór ña mu rey leen, baadoolo yi nga xam né xejunu ci nguur demoon nappi ba ñow mu rey leen, jigéen ñi mu jàpp leen, xale yu tuuti yi nga xam né wóluwu leen ndax ëllëg ag sibbir mën nañoo donn nguur gi, mu rey leen. Xale yu tuuti yi nga xam né xamuñu dara mu bàyyi leen.